

تحلیل اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات پیرامون سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر

وکیل حیدری ساربان^{*۱}

۱. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

پذیرش: ۹۵/۱۲/۱۵

دریافت: ۹۵/۴/۲

چکیده

تحلیل اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات درباره‌ی سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر از این‌رو اهمیت دارد که جامعه‌ی روستایی به‌عنوان جامعه‌ی در حال گذار طی نیم قرن گذشته، دست‌خوش دگرگونی در شیوه‌ی زندگی و ارزش‌های بنیادی فرهنگی شده است؛ در حالی که در تحلیل‌های جغرافیایی بدان توجه نشده است. هدف این مقاله تحلیل اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات درباره‌ی سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر است. این تحقیق از لحاظ هدف، توسعه‌ای، و از لحاظ ماهیت، توصیفی و پیمایشی و نیز از نوع تحلیلی است. جامعه‌ی آماری این پژوهش، شامل تمام روستاهای دارای دفاتر ICT روستایی شهرستان مشگین‌شهر است. برای برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال خطای ۵ درصد استفاده شده است. روش گردآوری داده‌ها برای پاسخ‌گویی به پرسش‌های تحقیق، به دو صورت اسنادی (داده‌های ثانویه) و پیمایشی (داده‌های اولیه) و ابزار مورد استفاده در روش پیمایشی پرسش‌نامه و مصاحبه بوده است. روایی صوری پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان تأیید شد. مطالعه‌ی راهنما در منطقه‌ی مشابه جامعه‌ی آماری با تعداد سی پرسش‌نامه صورت گرفت و با داده‌های به‌دست آمده و استفاده از فرمول ویژه‌ی کرونباخ آلفا در نرم‌افزار SPSS، پایایی بخش‌های مختلف پرسش‌نامه‌ی تحقیق ۰/۷۶ الی ۰/۸۲ به‌دست آمد. در نهایت نتایج تحقیق نشان داد که به‌جز متغیرهای تغییرات مذهبی و الگوی تغذیه بین تمامی متغیرهای تحقیق و بهره‌گیری از خدمات ICT رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. در نهایت، با توجه به نتایج پژوهش پیشنهادات کاربردی مطرح شده است.

واژگان کلیدی: فناوری اطلاعات و ارتباطات، سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی، سبک زندگی روستایی، شهرستان مشگین‌شهر.

مقدمه

از اواخر دهه‌ی ۱۹۷۰، نشانه‌های تغییر و تحول در شیوه‌ی تولید، مصرف و سبک زندگی مشاهده می‌شد (عمدتاً در اروپا و آمریکا)؛ مانند پیدایش گرایش‌ها و سلیقه‌های جدید و تغییر سریع مد. بسیاری از صاحب‌نظران این برهه‌ی زمانی را آغاز دوره‌ی پست‌فوردیسم و پست‌مدرنیسم و یا پساصنعتی‌شدن می‌دانند. البته برخی اندیشمندان همچون گیدنز، با تأکید بر تقویت عقلانیت مدرن در این دوره، آن را ادامه‌ی مدرنیسم و به‌عبارتی «مدرنیسم متأخر» تلقی می‌کنند. در این دوره دو رویکرد غالب نسبت به تولید و مصرف، متحول شده و برخلاف دوره‌ی فوردیسم (یا مدرنیسم) که مبتنی بر تولید انبوه کالا با کیفیت مشابه برای انبوهی از مصرف‌کنندگان هم‌سلیقه بود، روش‌های انعطاف‌پذیرتر تولید کالاهای خاص برای سلیقه‌ای خاص مصرف‌کنندگان و کالاهای تخصصی‌شده متناسب با نیازهای مختلف، مورد توجه قرار گرفت. بورديو این واقعیت را ناشی از گسترش طبقه‌ی متوسط جدید می‌داند که به قدرت مصرف، تجمل و کیفیت زندگی، بیش از قدرت تولید و شغل اهمیت می‌دهند. فدرستون فرهنگ مصرف را در این دوره موجد «فردی شدن سبک زندگی» «و زیبایی‌شناختی شدن زندگی روزمره» می‌داند؛ زیرا افراد به‌جای انتخاب از میان سبک‌های زندگی موجود و پیاده کردن این‌گونه سبک‌ها به‌گونه‌ای خشک و غیرمنعطف، سبک زندگی خاص خود را می‌سازند و فردیت و سلیقه‌ی خود را از خلال انتخاب و ترکیب مؤلفه‌های سبک گوناگون زندگی به نمایش می‌گذارند. به تعبیر گیدنز «تغییر عمده‌ای در تجربه‌ی ما از زندگی ما از زندگی روزمره و هویت اتفاق افتاده است؛ در زندگی سنتی هویت‌ها جایگاه نسبتاً ثابتی داشتند؛ ولی مدرنیته‌ی متأخر با تمرکز بر سنت‌زدایی، راه ما را از شیوه‌ی زندگی گذشتگان جدا می‌کند». یکی از ویژگی‌های پست‌مدرنیسم، بی‌ثباتی معناست. به تعبیر بودریار، در دنیایی که معنای خود را از دست داده است و کالا به‌جای «ارزش مصرف»، «ارزش نمادین» پیدا کرده‌اند. «مصرف» فضا را برای «بازی کردن با هویت» باز کرده است. در این تعبیر، هویت به یک پروژه‌ی شخصی تبدیل شده و همه‌ی ما در فرایندی بی‌پایان درحال تعریف و بازتعریف کیستی خودمان هستیم. به این ترتیب فرهنگ مصرف، انتخاب‌های بی‌شماری را درخصوص این‌که «می‌خواهیم چه کسی باشیم» در اختیار ما می‌گذارد. (رضوی‌زاده، ۱۳۸۶: ۲۲؛ مهدوی کنی، ۱۳۸۷: ۱۷؛ همان، ۶۴؛ Bell, 2005: 5-7 Bell & Hollows, 2006 Benedikter, 2011: 3)

امروزه، اصطلاح سبک زندگی، کاربرد عامیانه‌ی فراوان و گسترده‌ای یافته است و اغلب برای توصیف نوع خانه و اسباب و اثاثیه به‌کار می‌رود؛ اما مفهوم سبک زندگی کلیت بیشتری دارد و دامنه‌ی وسیعی از امور عینی و ذهنی را شامل می‌شود. به‌طور کلی، این مفهوم الگوهای روابط

اجتماعی، سرگرمی، مصرف، مد و پوشش را دربر می‌گیرد و حتی نگرش‌ها، ارزش‌ها و جهان‌بینی فرد و گروهی که عضو آن است را نیز باز می‌نمایاند (باینگانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۷)

بررسی اسناد نشان می‌دهد که روستاهای ایران به دلیل برخورداری از دستاوردهای تکنولوژیک دنیای مدرن و به سبب برخورداری از تسهیلات ارتباطی، در دوره‌ای از تاریخ تحول فرهنگی و اجتماعی خود قرار گرفته‌اند که حرکتی نسبتاً گسترده را از سبک زندگی سنتی خود به سمت سبک زندگی نوین تجربه می‌کنند. این حرکت و تغییر را می‌توان حاصل عوامل عدیده‌ای دانست که از مهم‌ترین آن‌ها ورود امکانات مدرن، بالارفتن سطح تحصیلات روستاییان، جایگزینی نسلی، اجرای طرح‌های خدمت‌رسانی و عمرانی در روستاها و در رأس آن‌ها برخورداری از زیرساخت‌های ارتباطی و توسعه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات هستند (رضوان‌زاده، ۱۳۸۳: ۵). ضرورت و اهمیت نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در خصوص سبک زندگی روستایی از این‌رو اهمیت دارد که جامعه‌ی روستایی به‌عنوان جامعه‌ی در حال گذار طی نیم قرن گذشته، دست‌خوش تغییرات و دگرگونی در شیوه‌ی زندگی و ارزش‌های بنیادی فرهنگی شده است؛ درحالی که در تحلیل‌های علوم محیطی و اجتماعی مورد توجه قرار نگرفته‌اند. در مطالعات روستایی ایران اولاً بیشتر مطالعات بر ابعاد اقتصادی (مانند مسائل کشاورزی و اصلاحات ارضی) یا ابعاد سیاسی (مانند ساختار قدرت در روستاها و مسائل ارباب و رعیت یا کدخدا و ساختار قشربندی اجتماعی و سازمان اجتماعی روستاها) مطالعه شده‌اند. بخش عمده‌ی دیگر مطالعات نیز درباره‌ی چگونگی برنامه‌های توسعه‌ی روستایی است؛ اما مطالعه‌ی فرهنگ روستایی ایران اغلب به جمع‌آوری‌های ساده‌ی مواد فولکوریک و توصیف آداب و رسوم بوده است. ما به‌ندرت گزارش‌های علمی روش‌مند درباره‌ی کیفیت زندگی، وضعیت روابط شخصی بین روستاییان، چگونگی تربیت، تغذیه‌ی خانواده، روابط زن و شوهر، جایگاه وضعیت زنان، کودکان و به‌طور کلی، سبک زندگی روستاییان در اختیار داریم و دوم آن‌که، سبک زندگی از آنجا که درباره‌ی رفتارها و فعالیت‌های واقعی است، این امکان را فراهم می‌آورد تا تغییراتی را که تحقق یافته‌اند، مطالعه کنیم و حتی بررسی کنیم که میان آن‌چه ارزش‌های ما حکم می‌کرده‌اند و نگرش‌های ما به آن تمایل داشته‌اند با آن‌چه در عمل تحقق یافته است، چقدر فاصله وجود دارد. اگر بدانیم که افراد چه می‌کنند، ممکن است دریابیم که چرا این چنین می‌کنند؛

بنابراین مطالعات نشان می‌دهد که بین فناوری اطلاعات و ارتباطات و تغییر سبک زندگی اقتصاد و اجتماعی روستاییان ارتباط معناداری وجود دارد. افزون بر این در این ارتباط، اطلاع از

میزان تغییرات سبک زندگی روستاییان به دلیل اثرات انکارناپذیر آن بر تجمل‌پرستی در امور زندگی، استفاده از کامپیوتر در بین جوانان، گرایش به کالاها و ابزارهای تکراری، جمع‌آوری ثروت، در نظر داشتن میزان سود قبل از انجام فعالیت‌ها، گرایش به عضویت در شبکه‌های اجتماعی بین جوانان روستایی، گرایش به لباس‌هایی با طرح‌های خارجی، علاقه به استفاده از غذاهای آماده، علاقه‌مندی به انجام فعالیت‌های فردی، درون‌گرایی افراد روستا در مناسبات اجتماعی و... یکی از مهم‌ترین ابزارهای تصمیم‌گیری است که مسئولان و مدیران در مدیریت توسعه‌ی روستایی به آن باید توجه داشته باشند. همچنین بررسی‌ها و مطالعات میدانی در نواحی روستایی شهرستان مشگین‌شهر نشان می‌دهد که میزان سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان ساکن در مناطق روستایی شهرستان مشگین‌شهر با وجود اقدامات فرهنگی فراوان از جمله توسعه‌ی رسانه‌های محلی و... دچار تغییر و تحول عدیده‌ای از دیدگاه مادی‌گرایی، ثروت‌اندوزی، درآمدزایی، نفوذ فناوری، تغییر پوشاک، تغییرات مذهبی، تغییرات رفتاری و افزایش مهاجرت شده است به این خاطر این تحقیق به دنبال آن است که این پرسش را مورد بررسی و کاوش قرار دهد که آیا بین توسعه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات و تغییر سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر ارتباط معنادار وجود دارد؟ به همین خاطر ابتدا مبانی نظری سبک زندگی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و سپس با طرح مدل مفهومی نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در خصوص سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان مشگین‌شهر بررسی شده است و از آنجایی که تاکنون مطالعه‌ی خاصی در خصوص نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات درباره‌ی سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان مشگین‌شهر صورت نگرفته است به همین خاطر این مقاله در راستای تحلیل اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات درباره‌ی سبک اقتصادی و اجتماعی سبک زندگی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر است.

مبانی نظری

سبک زندگی، مجموعه‌ای نسبتاً هماهنگ از همه‌ی رفتارها و فعالیت‌های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره است که مستلزم مجموعه‌ای از عادت‌ها و جهت‌گیری‌هاست و بنابراین، برخوردار از نوعی وحدت است (اوانس و جکسون، ۲۰۰۷، بوکوک، ۱۹۹۲). در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و مفهوم‌سازی وجود دارد، یکی مربوط به دهه‌ی ۱۹۲۰ که سبک زندگی، معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به‌عنوان شاخص تعیین طبقه‌ی اجتماعی به کار رفته است، و دوم به‌عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن

تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (سروی و طباحی ممقانی، ۱۳۹۲) و در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روز به روز افزایش می‌یابد (ابادری و چاوشیان، ۱۳۸۱). به عقیده‌ی لومباردی^۱ و همکارانش سبک زندگی روش سازمان‌یافته و ثابتی برای نگاه کردن به فرد، دیگران و سازگاری به روش خود فرد است (علیزاده، ۳۸۲: ۵۲ و بر، سبک زندگی را از جنس رفتار می‌داند که تمایلات، آن را هدایت می‌کند و فرصت‌های زندگی، بستر بروز آن را فراهم می‌کند. (هندری، ۱۳۸۱: ۲۳۱). به عقیده‌ی آدلر، ارزش‌های فرد، نقش تعیین‌کننده‌ای در سبک زندگی او دارند و به تعداد افراد انسانی می‌توان سبک زندگی متصور بود (Veal, 2000, 4; Bell, Hollows, 2005: 3). کلاکهن (۱۹۸۵)، سبک زندگی را چنین تعریف می‌کند: «مجموعه‌ها و یا الگوهای خودآگاه و دقیقاً توسعه‌یافته ترجیحات فردی در رفتار شخصی مصرف‌کننده». مک‌کی (۱۹۶۹)، سبک زندگی را الگویی برآمده از ارزش‌ها و باورهای مشترک یک گروه یا جامعه می‌داند که به‌صورت رفتارهای مشترک ظاهر می‌شود. از زاویه‌ی دید جرال لسللی و دیگران (۱۹۹۴)، «رفتارهایی که با قشربندی حیثیتی و اعتباری مرتبط‌اند، سبک زندگی نامیده می‌شوند. آنتونی گیدنز، در بحث از سیاست زندگی به «سبک زندگی» می‌پردازد: «سیاست زندگی، سیاست فرصت‌های زندگی نیست؛ سیاست زندگی، سبک زندگی است. سیاستی است که با منازعات و کشمکش‌هایی درباب یک پرسش پیوند دارد. چگونه ما (به نام افراد و یا به‌منزله‌ی کلیت جامعه‌ی انسانی) باید در دنیایی زندگی کنیم که در آن، آن-چه به‌وسیله‌ی طبیعت و یا سنت تثبیت شده بود اکنون موضوع تصمیم‌گیری انسان قرار گرفته است» (گیدنز، ۱۹۹۶: ۲۳۱) بوردیو درباره‌ی شکل‌گیری سبک‌های زندگی نظریه‌ای منسجم مطرح کرده است. براساس مدلی که او ارائه کرده است، شرایط عینی زندگی و موقعیت فرد در ساختار اجتماعی به تولید منش خاصی منجر می‌شود و منش، دو دسته‌ی نظام است؛ نظامی برای طبقه‌بندی اعمال و نظامی برای ادراک‌ها و شناخت‌ها (قریحه‌ها). نتیجه‌ی نهایی تعامل این دو نظام، سبک زندگی است. سبک زندگی همان اعمال و کارهایی است که به شیوه‌های خاص طبقه‌بندی شده و حاصل ادراک‌های خاص هستند. بررسی متون مربوطه نشان می‌دهد اندیشمندان اجتماعی سبک زندگی را از جنبه‌های متعدد بررسی کرده‌اند و هریک از دیدگاه خود عواملی را که در انتخاب سبک زندگی تأثیرگذار هستند تبیین کرده‌اند. در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان این نظریه‌ها را در سه دسته جای داد: دسته‌ی اول نظریاتی است که سبک زندگی را در سطح کلان بررسی کرده‌اند. دسته‌ی دیگر از نظریه‌پردازان به نقش عوامل

1 . Lombardi

خرد در تبیین سبک زندگی می‌پردازند. پاره‌ای دیگر از نظریه‌پردازان به نقش هردو عوامل سطح خرد و کلان در بررسی سبک زندگی توجه کرده‌اند که از آن‌ها تحت عنوان نظریه‌پردازان تلفیقی نام برده می‌شود که در ذیل به اختصار به این سه مورد اشاره می‌شود:

از دیدگاه نظریه‌پردازان سطح کلان، سبک‌های زندگی به ساختار اجتماعی و موقعیت‌های ساختاری وابسته است و هرگونه تحول و دگرگونی در ساختار اجتماعی، باعث ایجاد تنوع و دگرگونی در سبک‌های زندگی می‌شود. (پورجلی و سرایی، ۱۳۸۶: ۹۴) نظریه‌پردازی که در سطح خرد سبک زندگی را مورد بحث قرار می‌دهند، تأکیدشان بر روی کنش‌گران به‌عنوان عامل فعال و خلاق است، و این‌که کنش‌گران با تفکر و آگاهی براساس اراده‌ی آزاد خود دست به عمل می‌زنند. علاوه‌بر نظریه‌پردازی که دیدگاه آن‌ها در سطح خرد و کلان مطرح شد، نظریاتی نیز وجود دارد که در تلفیق بین این دو سطح سعی دارند. به اعتقاد این نظریه‌پردازان، عامل اصلی در تبیین پدیده‌ها، نه کنش به‌تنهایی و صرف ساختار، بلکه تلفیق بین اوست. به بیان کالینز ساختارهای اجتماعی از کنش‌گرانی که آن‌ها را می‌سازند جدایی‌ناپذیر است، الگوهای کنش متقابل از عناصر ذاتی این ساختارها به‌شمار می‌روند. بورديو به‌عنوان نظریه‌پرداز تلفیقی، از یک‌سو کنش‌گر را به‌عنوان عاملی در نظر می‌گیرد که با اتکای بر قریحه‌های خود، ترجیحات مصرفی خودش را برمی‌گزیند. ازسوی دیگر، این‌گزینه‌ش براساس ساختمان ذهنی کنش‌گر و میزان برخورداری آن‌ها از سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و نمادین صورت می‌گیرد (همان، ۹۸).

از اگوست کنت و تونیس و سپس تا رایزمن تکیه‌ی متفکران بر معرفت و تغییر شکل آن و بالاخره بر ارتباط جمعی بوده است. همان‌طور که مک‌لوهان و رایزمن به‌درستی بیان کرده‌اند، بشر عصر رسانه‌های همگانی از بیرون هدایت می‌شود، و به‌سوی زندگی قبیله‌ای تازه‌ای منتهی در سطح جهانی در حرکت است؛ ولی نباید تصور کرد که این امر باعث یکسانی و مشابهت افراد خواهد شد. تعدد منابع اطلاعاتی و تنوع پیام‌ها برعکس، به نوعی شخصیت فردی را تقویت خواهد کرد. (کازینو، ۱۳۶۴: ۳۵) در این ارتباط باید گفت، امروزه بیشترین توجه، وقف اطلاعاتی‌شدن زندگی اجتماعی شده است (وبستر، ۱۳۸۲: ۲). شاید برجسته‌ترین مشخصه‌ی عصر حاضر به‌لحاظ فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، افزایش اهمیت سیستم‌های به‌لحاظ فنی پیشرفته‌ی ارتباطات و اطلاعات باشد (مک‌چسنی، ۱۳۷۹: ۲۹). عمومی‌ترین تعریف از جامعه‌ی اطلاعاتی بر نوآوری چشم‌گیر فناوری تأکید می‌کند. تصور کلیدی این است که موفقیت علمی در پردازش، ذخیره و انتقال اطلاعات، کاربرد فناوری اطلاعاتی را تقریباً به تمام گوشه و کنار جهان گسترش داده است. (وبستر، ۱۳۸۲: ۱۳) و ذکایی (۱۳۸۶)، درباره‌ی پیوند فناوری

اطلاعات و ارتباطات و سبک زندگی معتقد است که فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌تواند زمینه‌ی شکل‌گیری عادت‌واره‌های جدیدی را فراهم سازند که خود به کنش و انتخاب‌های متفاوتی منتهی می‌شود. ظهور عادت‌واره‌های جدید، عادت‌واره‌های قبلی را به چالش می‌کشد و در نتیجه در آن‌ها جابه‌جایی‌هایی صورت می‌گیرد؛ بدین ترتیب اگرچه فرایند بازآفرینی باقی می‌ماند، با این حال شیوه‌های متنوعی تعریف میدان و امکان عمل فرد را فراهم می‌سازد.

بررسی مجموعه‌ی تحقیقات نظری و تجربی نشان می‌دهد که دو مکتب فکری مهم در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات و تغییرات اجتماعی وجود دارد؛ نخست، مکتبی که، فناوری اطلاعات و ارتباطات را عامل اصلی دگرگونی‌های اجتماعی می‌داند و از آن به مکتب «تحول‌برانگیزی ارتباطات» یاد می‌کنند و سپس مکتبی که هارولد لاسول پایه‌گذاری کرده است و به مکتب «جامعه‌شناسی ارتباطات» معروف است. این مکتب به «تأثیر پیام‌های ارتباطی در جوامع توجه دارد و بر این اساس، وضع اداره‌کنندگان و همکاران وسایل ارتباطی، محتوای پیام‌های ارتباطی، استفاده‌کنندگان از پیام‌ها و آثار اجتماعی پیام‌ها را مورد مطالعه قرار می‌دهد. در خصوص تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر تغییرات اجتماعی نیز دو جریان فکری شناخته‌شده وجود دارد؛ جبرگرایی فناورانه و جبرگرایی اجتماعی.

بررسی ادبیات ارتباطات نشان می‌دهد که رویکرد جبرگرایی فناورانه، رابطه‌ی فناوری و جامعه را، رابطه‌ی علی-معلولی می‌داند. مطابق این دیدگاه، فناوری نقش فعالی در نظام اجتماعی بازی می‌کند و به این ترتیب، سهم هرگونه عامل اجتماعی نادیده گرفته می‌شود. معتقدان به این رویکرد، عقیده دارند که این فناوری است که فعالیت‌های اجتماعی را رهبری و انتخاب‌ها و حدود آن‌ها را مشخص می‌کند. معتقدان به این رویکرد، هم‌زمان با تولید شدن و به بازار آمدن یک فناوری، «نتایج» یا «تأثیرات» آن را بر جامعه حدس می‌زنند و تغییرات اجتماعی را محصول ورود فناوری‌های جدید می‌دانند (Breton, 2002) دوم این که هم‌زمان با خلق یک فناوری جدید و ارائه‌ی آن به بازار می‌توان پیش‌بینی کرد که مردم چه استفاده‌ی از آن می‌کنند (Vedel, 1994: 20) در مقابل مکتب جبرگرایی فناورانه، که عناصر اجتماعی را در ایجاد تغییرات اجتماعی دخیل نمی‌داند، مکتب جبرگرایی اجتماعی، تغییرات اجتماعی را نتیجه‌ی روابط قدرت بین فعالان اجتماعی می‌داند و بر این نکته تأکید می‌کند که فناوری‌ها نقش مهمی در به‌وجود آمدن این تغییرات بازی نمی‌کند. (Akrich, 80). در این دیدگاه، استفاده‌کنندگان از قدرتی بیش از اندازه برخوردارند و الزامات و محدودیت‌هایی که فناوری با خود دارد، در نظر گرفته نمی‌شود. علاوه بر این، از بین الگوهای مختلفی که محققان فناوری اطلاعات و ارتباطات، برای تبیین و پیش‌بینی عوامل انگیزشی استفاده کرده‌اند، می‌توان به مدل

پذیرش فناوری دیویس و همکاران اشاره کرد که شاید یکی از پرکاربردترین مدل‌ها در این زمینه است. اساس این الگو بر این عقیده استوار است که برداشت ذهنی فرد از فناوری، بر نگرش آنان از فناوری تأثیر گذاشته و اثرات آن نیز خود را در سبک زندگی نشان خواهد داد. دیدگاه نظری فضایی درباره‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات نظریه‌ی نشر نوآوری است. راجرز (۱۹۹۵)، محقق آمریکایی، در کتاب «اشاعه‌ی نوآوری‌ها»^۱ی خود این فرضیه را مطرح کرد که «اشاعه و نشر یک فناوری جدید، چه به صورت خود به خود و چه برنامه‌ریزی شده، الزماً تغییر اجتماعی را به همراه می‌آورد». براساس نظریه‌ی نشر نوآوری پذیرش یا رد نوآوری، به آگاهی مصرف‌کنندگان از نوآوری بستگی دارد (Yu and Tao, 2009: 95) نوآوری، ایده، روش یا موضوعی است که از نظر یک فرد یا واحد پذیرش، نوین تلقی می‌شود. (Thong and et al, 2006: 801) نظریه‌ی نشر نوآوری، انتشار نوآوری را نوع خاصی از فرایند ارتباطی تلقی می‌کند که طی آن، پیامی درباره‌ی یک ایده‌ی جدید، از یک فرد به فرد دیگر در نظام اجتماعی منتقل می‌شود (Yi and et al, 2006: 352) در نظریه‌ی نشر نوآوری اعتقاد بر این است که برداشت ذهنی کاربران از ویژگی‌های نوآوری و اثرات آن، بر سبک زندگی آنان تأثیر می‌گذارد و مطالعات اخیر درباره‌ی نوآوری نشان می‌دهد متغیر دیگری که از نظریه‌ی نشر نوآوری به دست آمده، نوگرایی فردی در حوزه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات است که به معنای تمایل فرد برای آزمون هر فناوری جدید اطلاعات و ارتباطات است که نقش مهمی در تغییر شیوه‌ی زندگی آن‌ها بازی می‌کند.

رهیافت نوآوری از دیگر رهیافت فناوری اطلاعات و ارتباطات است که سه جریان فکری مختلف دارد و عبارت‌اند از: جامعه-ساخت‌گرایی، مکتب ترجمه و مکتب نوآوری فلیشی. در رویکرد جامعه-ساخت‌گرایی فرض بر این است که مصنوعات فناورانه، از طریق کنش متقابل بین گروه‌های اجتماعی شکل داده می‌شوند (Vedel, 1994: 21) مکتب ترجمه، به بررسی بعد اجتماعی فناوری و شناسایی کنش متقابل بین عاملانی می‌پردازد که در تنظیم یک فناوری سهیم هستند (Millerand, 1999) مدل فلیشی برخلاف مدل‌های قبلی، نه تنها پیچیدگی فرایندها را در نظر می‌گیرد، خصوصیات فناوری و فعالیت استفاده‌کنندگان را نیز مدنظر دارد. از این‌رو، فناوری محصولات اجتماعی هستند و طراحان و استفاده‌کنندگان، هر دو، در خلق چارچوب طرز کار سهیم شمرده می‌شوند.

نظریه‌ی دیگر درباره‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات و سبک زندگی نظریه‌ی رفتار هدایت-شده است. نظریه‌ی رفتار هدایت‌شده یا رفتار برنامه‌ریزی‌شده^۱ یک الگوی عمومی است که در

1. Theory of Planed Behavior

بسیاری زمینه‌ها از جمله بررسی اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات به کار گرفته شده است. در این نظریه، از عوامل انگیزشی برای پیش‌بینی یک رفتار ویژه استفاده می‌شود و فرض بر آن است که تمایل، انعکاسی از انگیزه‌ی شخصی برای یک رفتار مشخص است (Nigg and et al, 2009: 220). براساس نظریه‌ی یادشده، تمایل به رفتار، حاصل سه عامل نگرش، هنجار ذهنی و برداشت ذهنی از کنترل رفتار است. در این نظریه، فرض بر آن است که رفتار یک فرد از طریق تمایل وی به آن رفتار تحریک می‌شود و این تمایل را به‌ترتیب، نحوه‌ی نگرش به رفتار، هنجار ذهنی و توانایی فرد در محقق ساختن موفقیت‌آمیز رفتار که در سبک زندگی اثرگذار است تعیین می‌کند. نظریه‌ی دیگر درباره‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات و سبک زندگی مدل انتظار-تأیید^۱ است که آشکارا بر انگیزه‌های روانی افراد که پس از پذیرش فناوری اطلاعات و ارتباطات ظاهر می‌شود، متمرکز است که بر سبک زندگی تأثیرگذار است. یکی دیگر از جدیدترین مدل‌ها در خصوص فناوری اطلاعات و ارتباطات و سبک زندگی یکپارچه‌ی پذیرش و استفاده از فناوری است که آن را می‌توان حاصل تلفیق سازه‌های اصلی چندین مدل مشهور در زمینه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات و سبک زندگی، از جمله مدل پذیرش فناوری، نظریه‌ی نشر نوآوری، نظریه‌ی عمل مستدل، نظریه‌ی رفتار هدایت‌شده، نظریه‌ی شناخت اجتماعی و مدل انگیزشی و... دانست. هدف نظریه‌ی یکپارچه، دست یافتن به دیدگاهی واحد درباره‌ی پذیرش کاربران است.

ادبیات توسعه‌ی پایدار گویای این واقعیت است که توسعه‌ی فناوری اطلاعات و ارتباطات آثار مهمی از دیدگاه اقتصادی، اجتماعی و غیره در مناطق روستایی دارد که در زمینه‌ی اقتصادی و فرهنگی می‌توان به رشد صنایع دستی روستایی، کاهش فقر، رونق کشاورزی و تغییر جایگاه زنان (رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۵: ۲۵) در زمینه‌ی اجتماعی به تقویت بهزیستی اجتماعی، ارتباطات اجتماعی، ادغام اجتماعی و مشارکت اجتماعی و تغییر سبک زندگی (Proenza, 2001) در زمینه‌ی روان‌شناختی به ارتقای خلاقیت، ابتکار، بهبود انگیزش و اعتماد به نفس (Seames, 2000) در زمینه‌ی محیطی مساعدت به محافظت از منابع طبیعی پایه و کاهش مخاطرات طبیعی (Raju, Ra, 2005) در زمینه‌ی رفتاری بهبود وضعیت مهارت‌های فنی و مدیریتی، مهارت برقراری روابط انسانی و مبادله‌ی اطلاعات و دانش (Mathur, 2005) و در زمینه‌ی کالبدی به بهبود زیرساخت‌های فیزیکی و توسعه‌ی امکانات حمل‌ونقل (Malecki, 2003) اشاره کرد. تاکنون مطالعات چندی در خصوص نقش فناوری اطلاعات و

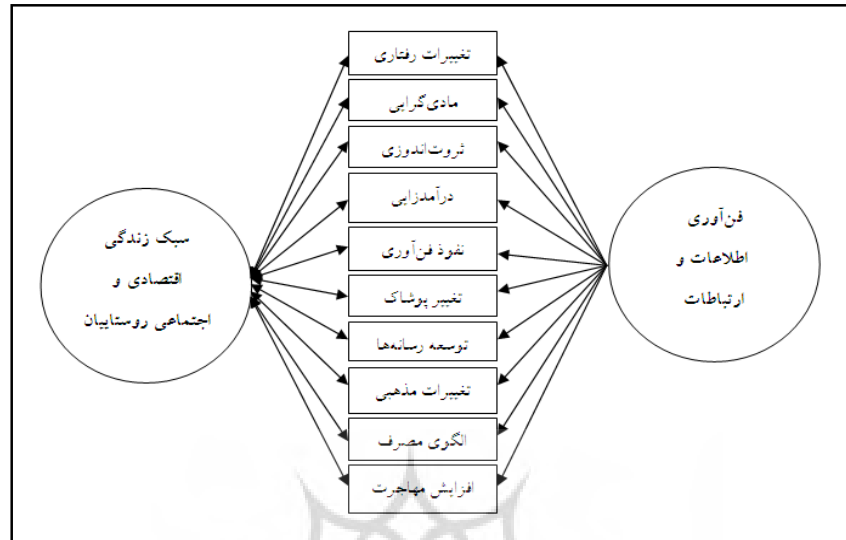

ارتباطات درخصوص سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی در سطح کشور و جهان صورت گرفته که در ذیل به پاره‌ای از آن‌ها اشاره می‌شود.

فرجی سبکبار و همکاران (۱۳۸۸)، در تحقیقی باعنوان «ارزیابی نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی زنان روستایی قرن آباد» نشان دادند زنان در سطوح بالای استفاده از فناوری، درجات بالاتری از توانمندی اقتصادی، اجتماعی، روانی و سیاسی را دارند. عنابستانی و وزیری (۱۳۹۰)، در تحقیقی باعنوان «تحلیل آثار اقتصادی، اجتماعی و کالبدی فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه‌ی نواحی روستایی شهرستان گرگان» به این نتیجه رسیدند که فناوری اطلاعات و ارتباطات روستایی می‌تواند در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی و کالبدی آثار مثبتی برجای نهد. مطالعات رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۸۸)، در تحقیقی باعنوان «بررسی ساختارهای انسانی لازم جهت بهره‌برداری بهینه از فناوری اطلاعات» نشان می‌دهد که بین وضعیت موجود روستاییان از نظر متغیرهای تمایل به مهاجرت با استانداردهای مورد نظر کارشناسان فاصله‌ی معناداری وجود دارد. نوری (۱۳۸۵) در پژوهشی که درخصوص «تحلیل زمینه‌های گسترش فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی در توسعه‌ی روستایی» انجام داده است به این نتیجه رسیده است برای دستیابی به آثار مثبت فناوری اطلاعاتی لازم است بستر مناسب برای گسترش این فناوری در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، سیاسی و محیطی در همه‌ی سطوح اعم از محلی، منطقه‌ای و ملی فراهم شود. نتایج مطالعات ازکیا و حسینی رودبارکی (۱۳۸۸)، در پژوهشی باعنوان «تغییرات نسلی سبک زندگی در جامعه‌ی روستایی» حاکی از مسیر تغییرات به سمت افزایش تقاضا برای کالاهای مصرفی است. نتایج تحقیق ارجمند سیاهپوش و همکاران (۱۳۹۱)، باعنوان «تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر سبک زندگی روستایی و عشایری شهرستان گیلان غرب» نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، سن و شیوه‌ی مصرف کالاهای فرهنگی رابطه‌ی مثبت و مستقیم وجود دارد. نتایج مطالعات سجاسی قیداری و همکاران (۱۳۹۴)، در تحقیقی باعنوان «اثرات جهانی‌شدن بر تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی» نشان می‌دهد که اثرات جهانی‌شدن در قالب همه‌ی ابعاد و شاخص‌های سبک زندگی مشاهده شده و از نظر پاسخ‌گویان، تغییراتی در سبک زندگی در جامعه‌ی روستایی در حال وقوع است. نتایج مطالعات حیدری ساریان (۱۳۹۴)، در تحقیقی باعنوان «نفش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه‌ی اجتماعی مناطق روستایی» نشان داد که به‌جز متغیرهای عدالت اجتماعی، اختلافات و درگیری اجتماعی و تعاون اجتماعی، میان همه‌ی متغیرهای تحقیق و بهره‌گیری از خدمات

فناوری اطلاعات و ارتباطات رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. اولدمن و اسمیت^۱ (۲۰۰۵)، معتقدند که بین توسعه‌ی فناوری اطلاعات و گرایش روستاییان به کالاها و ابزارهای مادی، جمع‌آوری ثروت، گرایش به فعالیت‌های درآمدزا و تجمل‌پرستی در امور زندگی رابطه‌ی مستقیم و معناداری وجود دارد. به عقیده‌ی دایر و هاردیل^۲ (۲۰۱۱) فناوری اطلاعات و ارتباطات با جای‌گزینی بازی‌های الکترونیکی در برابر بازی‌های بومی، مهاجرت تعداد قابل توجهی از روستاییان به شهرها و تشدید درون‌گرایی افراد روستا در مناسبات اجتماعی به تغییر سبک زندگی روستایی کمک می‌کند. رامش^۳ (۲۰۱۰) معتقد است که بین کاهش علاقه‌مندی جوانان روستایی به تکلم به زبان‌های محلی، افزایش ارتباطات روستا با شهر، علاقه‌مندی به انجام فعالیت‌های فردی و توسعه و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق روستایی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد. ماتور^۴ (۲۰۰۶)، اثرات گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در مناطق روستایی درباره‌ی سبک زندگی روستایی را در تمایل به غذاهای خارجی، گرایش به دیدن فیلم‌های خارجی و علاقه‌مندی به استفاده از ماهواره می‌داند. به عقیده‌ی شرودر (۲۰۰۵)، مصرف فناوری در زندگی روزمره‌ی جوامع روستایی به‌طور هم‌زمان، هم سبب یکسان‌سازی اوقات و فراغت و اجتماع‌پذیری می‌شود و هم موجب تنوع بیشتر آن‌ها می‌گردد و همان‌طور که زندگی روزمره از تنوع بیشتری برخوردار می‌شود، به اوقات و فراغت هم گرایش بیشتری پیدا می‌کند؛ از این‌رو، مصرف در زندگی روزمره از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. استینو درنه (۲۰۰۹)، نیز ضمن مطالعه‌ی می‌گوید هند از سال ۱۹۹۱ شاهد گسترش انفجارآمیز رسانه‌های جدید بود. در طی این دهه، تلویزیون‌های ماهواره‌ای و فیلم‌های هالیوودی به‌گونه‌ی گسترده‌ای قابل دسترسی شد. بسیاری از مفسران پیش‌بینی کردند که گشودگی بر روی مدل‌های اقتصادی جدید موجب تغییر در نهاده‌های خانواده، جنسیت، تغییر الگوی مصرف و در یک کلام تغییر سبک زندگی خواهد شد. درنهایت چارچوب نظری تحقیق با توجه به مرور ادبیات و پیش‌نگاشته‌های موضوع و براساس اهداف پژوهش، در شکل (۱) ارائه شده است.

-
- 1 . Oldman& Smith
 - 2 . Dwyer& Hardill
 - 3 . Ramesh
 - 4 . Mathur

شکل (۱): چارچوب نظری تحقیق (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴)

روش تحقیق

هدف این تحقیق تحلیل اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات درباره‌ی سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر است. در این تحقیق روش گردآوری داده‌ها برای پاسخ‌گویی به پرسش‌های تحقیق، به دو صورت اسنادی (داده‌های ثانویه) و پیمایشی (داده‌های اولیه) و ابزار مورد استفاده در روش پیمایشی پرسش‌نامه و مصاحبه بوده است. جامعه‌ی آماری این پژوهش، شامل تمام روستاهای دارای دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات روستایی شهرستان مشگین‌شهر مشتمل بر ۴۹ روستاست و تعداد ۱۴ روستا از بین ۴۹ روستا به روش نمونه‌گیری تصادفی و ۳۷۷ نفر از ۱۹۱۱۹ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. برای برآورد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال خطای ۵ درصد استفاده شد. از سویی، برای برابری در آزمون و نتیجه، ۳۷۷ نفر از روستاییان ساکن در مناطق روستایی فاقد دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات به‌عنوان گروه شاهد شهرستان انتخاب شدند جدول (۱).

جدول (۱): توزیع روستاهای نمونه‌ی تحقیق به تفکیک بخش و دهستان

بخش	دهستان	روستاهای نمونه	تعداد	درصد
ارشق	ارشق شمالی	قوشه‌ی سفلی	۲۹	۷/۶۹
	ارشق مرکزی	خلیفه‌لو	۲۳	۶/۱۰
	ارشق مرکزی	جبارلو	۱۷	۴/۵۰
مرادلو	صلوات	صلوات	۳۳	۸/۷۵
	یافت	مشیران	۲۲	۵/۸۳
	یافت	کنچوبه	۲۴	۶/۳۶
مرکزی	دشت	کوجنق	۳۶	۹/۵۴
	شعبان	شعبانلو	۳۱	۸/۲۲
	مشگین شرقی	آلنی	۳۹	۱۰/۳۴
	مشگین غربی	میرکندی	۲۱	۵/۵۷
	مشگین غربی	قصابه	۱۸	۴/۷۷
مشگین شرقی	لاهرود	انار	۳۳	۸/۷۵
	لاهرود	قره‌قیه	۳۴	۹/۰۶
	نقدی	نقدی علیا	۱۷	۴/۵۰
جمع	۱۰	۱۴	۳۷۷	٪۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

انتخاب روستاهای نمونه‌ی تحقیق، با در نظر گرفتن تعداد کل روستاها، تعداد جمعیت، دوری و نزدیکی نسبت به شهر، شاخص وضعیت ارتفاع (کوهستانی، جلگه‌ای، جلگه‌ای-کوهستانی)، و قرارگیری روستا در کنار جاده‌ی اصلی و یا دور از جاده‌ی اصلی، تعداد روستاهای نمونه‌ی تحقیق براساس نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای همان‌طوری که ذکر آن رفت ۱۴ روستا تعیین شدند و داده‌های خام برای اندازه‌گیری شاخص‌ها از طریق مصاحبه، مشاهده، پرسش‌نامه، اسناد و مدارک گردآوری شد. هم‌چنین از طریق ابزار پرسش‌نامه، مؤلفه‌ی سبک زندگی به کمک ۶۳ سؤال بسته مورد سنجش قرار گرفت و برای امتیازدهی آن از طیف پنج قسمتی لیکرت استفاده شد. در مرحله‌ی امتیازدهی، از آنجا که دسته‌ای از پرسش‌ها در جهت منفی مطرح شده‌اند، با استفاده از نرم‌افزار SPSS، کدگذاری مجدد برای این دسته از سئوال‌ات انجام شد؛ بنابراین، امتیاز پاسخ‌ها در پرسش‌ها با جهت مثبت به صورت: ۵= کاملاً موافقم، ۴= موافقم، ۳= نظری ندارم، ۲= مخالفم و ۱= کاملاً مخالفم و در مورد پرسش‌های منفی عکس این حالت است.

در طراحی پرسش‌نامه ابتدا با کمک از مبانی نظری تحقیق و باتوجه به پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق یک‌سری خرده‌پرسش‌ها یا به‌عبارتی شاخص‌هایی برای سنجش مفاهیم فرضیات در نظر گرفته شد که شاخص‌های سبک زندگی عبارت بودند از تغییر سبک معاش اقتصادی و تغییر سبک زندگی اجتماعی روستایی. بعد از این فرایند با پیش مجدد یک‌سری پرسش‌های مشابه حذف شدند و بعد از آن اقدام به سنجش روایی و پایایی پرسش‌نامه شد. گفتنی است برای تعیین روایی پرسش‌نامه‌ها، از آزمون مقدماتی پرسش‌نامه استفاده شد؛ بدین ترتیب ابتدا پرسش‌نامه‌ی مقدماتی برای یک روستا و ۳۰ نفر از روستاییان به‌صورت تصادفی تکمیل شد و پرسش‌های نامفهوم اصلاح و سئوالات بی‌ربط حذف شد؛ سپس پرسش‌نامه‌ی نهایی با ویرایش جدید تدوین و مجدداً به‌وسیله‌ی پرکردن تعدادی از آن‌ها به‌صورت تصادفی، ابهامات نهایی نیز از بین رفت. بدین منظور از نقطه‌نظرات کارشناسان مختلف نیز استفاده شد. افزون بر این برای تعیین پایایی کمی پرسش‌نامه نیز از ضریب آلفای کرونباخ و نرم‌افزار PSS استفاده شد. معمولاً دامنه‌ی ضریب آلفای کرونباخ از صفر (به‌معنای عدم ارتباط) تا ۱+ (به‌معنای ارتباط کامل) در نوسان است. هرچه مقدار به‌دست آمده به عدد یک نزدیک‌تر باشد، قابلیت اعتماد پرسش‌نامه نیز بیشتر می‌شود. در این تحقیق مقدار آلفای مذکور ۰/۷۶ الی ۰/۸۲ محاسبه شد که مطلوب تلقی می‌شود. بدین ترتیب باید گفت در این تحقیق از هر دو مراجع (نتایج ادبیات و تحقیقات مرتبط قبلی و نظرات خبرگان و فن‌کمی روایی و اعتبار) استفاده شده و مطابق با مفاهیم و ادبیات موضوعی تحقیق و همچنین نظرات خبرگان، پرسش‌نامه‌های طراحی‌شده از اعتبار و روایی قابل قبولی برخوردار هستند.

در این تحقیق فضای مفهومی سبک زندگی در قالب دو متغیر تغییر سبک معاش اقتصادی روستاییان و تغییر سبک زندگی اجتماعی روستاییان تعریف شد. متغیر تغییر سبک معاش اقتصادی سه معرف مادی‌گرایی، ثروت‌اندوزی و درآمدزایی دارد که معرف مادی‌گرایی با گویه‌های وابستگی به مادیات در زندگی، گرایش به افزایش وسایل غیرضروری، برتر دانستن پول در برابر همه چیز، تجمل‌پرستی در امور زندگی، گرایش به داشتن کالاها و ابزارهای تکراری؛ معرف ثروت‌اندوزی با گویه‌های جمع‌آوری ثروت، تلاش برای کسب ثروت از طریق شیوه‌های نامتعارف، قانع نبودن به حد معقول ثروت در زندگی، حساس بودن به مناسبات مالی، معرف درآمدزایی با گویه‌های نگاه پولی به همه‌ی فعالیت‌ها و مناسبات، تلاش برای داشتن چندین شغل، گرایش به فعالیت‌های درآمدزا و در نظر داشتن میزان سود قبل از انجام فعالیت‌ها سنجش و عملیاتی شده است.

متغیر تغییر سبک زندگی اجتماعی روستاییان هفت معرف نفوذ فناوری، تغییر پوشاک، توسعه رسانه‌ها، تغییرات مذهبی، تغییر الگوی تغذیه، تغییرات فناوری و افزایش مهاجرت دارد که معرف نفوذ فناوری با گویه‌های گرایش به عضویت در شبکه‌های اجتماعی جوانان، وابستگی بیش از حد به موبایل، گذران اوقات و فراغت در بین نوجوانان و جوانان با اینترنت، جای‌گزینی بازی‌های الکترونیکی در برابر بازی‌های بومی، استفاده از کامپیوتر در بین جوانان و معرف تغییر پوشاک با گویه‌های گرایش به لباس‌هایی با طرح‌های خارجی، افزایش مواد آرایشی و بهداشتی در بین جوانان، برتری دادن به مارک‌های خارجی پوشاک، علاقه کم جوانان به مدل‌های پوشش بومی و محلی و معرف توسعه رسانه‌ها با گویه‌های علاقه‌مندی به استفاده از ماهواره، استفاده از موسیقی‌های جدید به جای موسیقی‌های بومی و محلی، گرایش به دیدن فیلم‌های خارجی، معرف تغییرات مذهبی به وسیله گویه‌های میزان گرایش روستاییان به شرکت در مراسم‌های مذهبی، میزان گرایش روستاییان به شرکت در مراسم فاتحه‌خوانی، میزان گرایش روستاییان به شرکت در مراسم مولودی خوانی‌ها، و معرف تغییر الگوی تغذیه با گویه‌های علاقه به استفاده از غذاهای آماده، علاقه‌مندی به غذاهای رستورانی، میزان آشنایی با غذاهای خارجی، میزان استفاده از خوراکی‌های (پفک، چیپس و...)، معرف تغییرات رفتاری با گویه‌های علاقه‌مندی به انجام فعالیت‌های فردی، کم‌بودن میزان ارتباطات خانوادگی، درون‌گرایی افراد روستا در مناسبات اجتماعی، معرف افزایش مهاجرت با گویه‌های افزایش ارتباط افراد روستا با شهر، علاقه‌مندی روستاییان به افزایش زمان ماندگاری در شهر، علاقه‌مندی روستاییان به زندگی در شهرها بین جوانان و مهاجرت تعداد قابل توجهی از روستاییان به شهرها سنجش و عملیاتی شده است. برای تجزیه و تحلیل از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات) و آمار استنباطی شامل آزمون t استفاده شده است و کلیه محاسبات آماری این پژوهش به وسیله نرم‌افزار SPSS انجام گرفته است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف) یافته‌های توصیفی تحقیق

ویژگی‌های فردی نمونه آماری مورد مطالعه نشان داد که از میان ۲۶۹ نفر نمونه آماری مورد مطالعه روستای دارای خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات ۵۵ نفر بی‌سوادند (۲۰/۴۴ درصد)، ۲۵/۲۷ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند. ۵۰ نفر (۱۸/۵۸ درصد) در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند و ۳۷ نفر (۱۳/۷۵ درصد) در مقطع راهنمایی و ۳۴ نفر (۱۲/۶۳ درصد) در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند. ۲۵ نفر (۹/۲۹ درصد) نیز مدرک

دیپلم و بالاتر دارند. علاوه بر این، از میان ۲۶۹ نفر نمونه‌ی آماری مورد مطالعه روستای بدون خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات ۶۵ نفر بی‌سوادند (۲۴/۱۶ درصد)، ۲۷/۵۰ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند. ۴۹ نفر (۱۸/۲۱ درصد) در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند و ۳۱ نفر (۱۱/۵۲ درصد) در مقطع راهنمایی و ۳۱ نفر (۱۱/۵۲ درصد) در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند ۱۹ نفر (۷/۰۶ درصد) نیز مدرک دیپلم و بالاتر دارند.

میزان آگاهی روستاییان از دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات

به‌منظور آگاهی روستاییان از دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات نظرات روستاییان درباره‌ی آشنایی آن‌ها با خدمات مختلف دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات، میانگین رتبه‌ای نظر آن‌ها محاسبه و اولویت‌بندی شد. برای اولویت‌بندی از ضریب تغییرات (CV) استفاده شده است که یک شاخص نسبی است و امکان مقایسه‌ی متغیرهای مختلف را فراهم می‌آورد. همان‌طوری که در جدول (۲) مشاهده می‌شود میزان آشنایی روستاییان با خدمات مخابراتی و میزان آشنایی با خدمات پست‌بانک و میزان استقبال مردم از ایجاد دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات مهم‌ترین گویه‌های اولویت‌بندی شده است.

جدول ۲: میزان آگاهی روستاییان از دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات

اولویت	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها	ردیف
۹	۴۷/۶	۰/۶۴	۲/۵۲	میزان آشنایی روستاییان با خدمات مختلف اینترنتی	۱
۵	۴۱/۱	۰/۹۱	۳/۹۹	میزان آگاهی از طرح پیش‌خوان دولت	۲
۶	۴۳/۲	۰/۸۳	۳/۸۵	میزان رضایت روستاییان از خدمات ارائه‌شده	۳
۴	۴۰/۰۱	۰/۶۵	۴/۱۱	میزان آگاهی از امکانات و تجهیزات مورد نیاز	۴
۳	۳۱/۹	۰/۴۸	۴/۲۲	میزان استقبال مردم از ایجاد دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات	۵
۲	۳۱/۶	۰/۸۱	۴/۶۲	میزان آشنایی با خدمات پست‌بانک	۶
۱	۳۱/۱	۰/۶۵	۴/۹۵	میزان آشنایی با خدمات مخابراتی	۷
۷	۴۴/۳	۱/۵۸	۳/۴۱	میزان آشنایی با دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات	۸
۸	۴۶/۵	۱/۳۲	۲/۵۲	میزان آشنایی با خدمات پستی	۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

میزان بهره‌گیری روستاییان از خدمات دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات

به‌منظور بهره‌گیری روستاییان از خدمات مورد نیاز در دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات نظرات روستاییان درباره‌ی استفاده‌ی آن‌ها از خدمات مورد نیاز در دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات، میانگین رتبه‌ای نظر آن‌ها محاسبه و اولویت‌بندی شد. همان‌طوری که در جدول (۳) مشاهده می‌شود میزان پرداخت قبوض آب، برق و گاز، خدمات پستی و خدمات پست‌بانک جزو مهم‌ترین گویه‌های اولویت‌بندی شده است.

جدول ۳: میزان بهره‌گیری روستاییان از خدمات مورد نیاز در دفاتر فناوری اطلاعات و ارتباطات

ردیف	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	اولویت
۱	خدمات پست‌بانک	۳/۳۸	۰/۳۲	۲۷/۲	۳
۲	خدمات مخابراتی و تلفن	۳/۰۹	۰/۹۸	۲۸/۵	۴
۳	پرداخت قبوض آب، برق و گاز	۳/۶۳	۰/۵۵	۲۸/۷	۱
۴	خدمات پستی	۳/۵۴	۰/۶۲	۳۱/۴	۲
۵	خدمات مختلف اینترنتی	۲/۰۹	۰/۷۸	۳۴/۲	۷
۶	خدمات ارائه‌شده درزمینه‌ی کسب و کار	۲/۵۲	۱/۳۲	۳۷/۱	۵
۷	خدمات ارائه‌شده پیرامون بهداشت الکترونیک	۲/۴۴	۱/۰۲	۳۷/۴	۶
۸	خدمات ارائه‌شده پیرامون تجارت الکترونیک	۱/۹۹	۰/۸۱	۳۸/۷	۸
۹	خدمات ارائه‌شده درزمینه‌ی دولت الکترونیک	۱/۸۵	۰/۲۳	۴۱/۹	۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی در جدول (۴) نشان می‌دهد میزان مادی‌گرایی میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار از خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات به ترتیب ۳/۲۲ و ۰/۸۹ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار از خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات درباره‌ی مؤلفه‌ی مادی‌گرایی به ترتیب ۲/۹۶ و ۱/۱۹ برآورد شد. در مورد مؤلفه‌ی ثروت‌اندوزی میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به ترتیب ۳/۲۸ و ۰/۸۲ برآورد شد و درمقابل، میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار درباره‌ی مؤلفه‌ی

ثروت‌اندوزی به‌ترتیب ۳/۲۶ و ۰/۸۸ برآورد شد. درخصوص مؤلفه‌ی درآمدزایی میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۴۸ و ۰/۶۷ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار پیرامون مؤلفه‌ی درآمدزایی به‌ترتیب ۳/۳۳ و ۰/۶۹ برآورد شد. درمورد مؤلفه‌ی نفوذ فناوری میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۲۹ و ۰/۸۵ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار راجع به مؤلفه‌ی نفوذ فناوری به‌ترتیب ۲/۷۸ و ۰/۱۱ برآورد شد. درخصوص مؤلفه‌ی تغییر پوشاک میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۴۵ و ۰/۸۰ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار درباره‌ی مؤلفه‌ی تغییر پوشاک به‌ترتیب ۳/۰۱ و ۰/۹۳ برآورد شد. درمورد مؤلفه‌ی توسعه‌ی رسانه‌ها میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۶۶ و ۰/۷۴ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار پیرامون مؤلفه‌ی توسعه‌ی رسانه‌ها به‌ترتیب ۳/۵۷ و ۰/۷۱ برآورد شد. درخصوص مؤلفه‌ی تغییرات مذهبی میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۷۷ و ۰/۸۴ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار راجع به مؤلفه‌ی تغییرات مذهبی به‌ترتیب ۳/۸۱ و ۰/۶۱ برآورد گردید. درمورد مؤلفه‌ی تغییر الگوی تغذیه میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۴۷ و ۰/۹۱ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار درباره‌ی مؤلفه‌ی تغییر الگوی تغذیه به‌ترتیب ۳/۶۰ و ۰/۷۰ برآورد شد. درباره‌ی مؤلفه‌ی تغییرات رفتاری میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۸۳ و ۰/۸۳ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار پیرامون مؤلفه‌ی تغییرات رفتاری به‌ترتیب ۳/۶۱ و ۰/۸۸ برآورد شد. درخصوص مؤلفه‌ی افزایش مهاجرت میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان برخوردار به‌ترتیب ۳/۹۴ و ۰/۸۸ برآورد شد و درمقابل میانگین و انحراف معیار پاسخ‌گویان نابرخوردار درخصوص مؤلفه‌ی افزایش مهاجرت به‌ترتیب ۳/۹۲ و ۰/۷۷ برآورد شد.

پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۴)، درصد فراوانی، میانگین و انحراف معیار درخصوص سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی جوامع روستایی برخوردار و نابرخودار از خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات

انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	نسبت	میانگین	انحراف معیار	نسبت	روستا	مؤلفه
۸۹ ۰/۱	۲ ۳/۲	۳/۲	۴۰/۵	۱۸ ۳۵	۱۶/۸	۳/۷	برخوردار	مادی‌گرایی
۱۹ ۱/۱	۹ ۲/۶	۵/۳	۳۵/۵	۱۹ ۳۲	۱۶/۳	۱۰/۱۰	نابرخودار	
۸۲ ۰/۱	۲ ۳/۸	۷/۴	۳۰/۱۰	۱۳ ۳۶	۱۶/۳	٪۱۰	برخوردار	ثروت‌اندوزی
۸۸ ۰/۱	۲ ۳/۶	۳/۲	۳۸/۴	۱۴ ۴۷	۳/۷	۷/۴	نابرخودار	
۶۷ ۰/۱	۴ ۳/۸	۳/۴	۴۶/۱	۱۷ ۲۸	۱۱/۸	٪۱۰	برخوردار	درآمدزایی
۶۹ ۰/۱	۳ ۳/۳	۳/۲	۴۴/۷	۱۷ ۳۴	۱۲/۴	٪۵	نابرخودار	
۸۵ ۰/۱	۲ ۳/۹	۳/۴	۴۰/۵	۱۳ ۳۳	۱۵/۸	٪۷	برخوردار	نفوذ فناوری
۱۱ ۰/۱	۷ ۲/۸	۳/۲	۳۱/۸	۱۵ ۴۰	۹/۵	٪۱۵	نابرخودار	
۸۰ ۰/۱	۴ ۳/۵	۱۲ ٪	۳۳/۵	۱۲ ۱۳	۲۷/۷	۱۳/۷	برخوردار	تغییر پوشاک
۹۳ ۰/۱	۰ ۳/۱	۳/۴	۳۰/۱۰	۱۴ ۲۸	۲۹/۵	۸/۷	نابرخودار	
۷۴ ۰/۱	۶ ۳/۶	۶/۳	۴۱/۸	۱۷ ۳۱	۱۳/۲	٪۷	برخوردار	توسعه‌ی رسانه‌ها
۷۱ ۰/۱	۵ ۳/۷	۶/۸	۴۶/۱۰	۱۸ ۳۴	۶/۳	٪۶	نابرخودار	
۸۴ ۰/۱	۷ ۳/۷	۱۷ ۱۰	۳۷/۶	۱۵ ۳۵	۳/۲	٪۱۳	برخوردار	تغییرات مذهبی
۶۱ ۰/۱	۸ ۳/۱	۱۱ ۱۱	۴۸/۹	۱۰ ۲۸	٪۷	٪۵	نابرخودار	
۹۱ ۰/۱	۴ ۳/۷	۱۵ ۲۰	۳۸/۲	۲۶ ٪	۳ ۶/۱	۹ ٪	برخوردار	تغییر الگوی تغذیه
۷۰ ۰/۱	۶ ۳/۱۰	۹/۵	۴۴/۵	۱۵ ۲۵	۵ ۹/۱	۱ ٪۱	نابرخودار	
۸۳ ۰/۱	۸ ۳/۳	۱۷ ۱۳	۳۶/۳	۱۲ ۳۲	۸ ۱۵/۱	۲ ٪	برخوردار	تغییرات رفتاری
۸۸ ۰/۱	۶ ۱/۲	۳۸/۳	۳۸/۳	۱۳ ۱/۳	۲ ۱	۱ ۱	نابرخودار	

	۰/	۳/۱	۱۴		۲۲	۱۳/	٪۲		
افزایش مهاجرت	۸۸	۹	۱/	۳۶/۴	۱۷	۸	۱	برخوردار	
	۰/	۳/۴	۲۱		۱۹	۶/	٪۶		
نابرخوردار	۷۷	۹	۱/۲	۴۳/۵	۱۲	۲	۶	نابرخوردار	
	۰/	۳/۲	۳۲		۲۴	۳/	٪	دار	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴.

ب) یافته‌های استنباطی تحقیق

در این قسمت به منظور مقایسه‌ی اختلاف بین میانگین‌های تحقیق از آزمون t استفاده شده است که نتایج آن در زیر ارائه می‌شود.

نتایج آزمون t

باتوجه به جدول ۵، نتایج آزمون t نشان می‌دهد که بین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از منظر درآمدزایی، مادی‌گرایی، تغییر پوشاک، توسعه‌ی رسانه‌ها، نفوذ فناوری، تغییرات رفتاری و افزایش مهاجرت اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد. همچنین بین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از منظر ثروت‌اندوزی اختلاف معنی‌داری در سطح ۵ درصد خطا وجود دارد. باتوجه به میانگین‌های به‌دست آمده از دو گروه می‌توان اظهار کرد که در تمام موارد نام‌برده (از نظر شاخص‌های درآمدزایی، مادی‌گرایی، تغییر پوشاک، توسعه‌ی رسانه‌ها، تغییرات رفتاری، افزایش مهاجرت، ثروت‌اندوزی و نفوذ فناوری) روستاییان برخوردار بیشتر از روستاییان نابرخوردار بوده است؛ ولی بین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از منظر تغییرات مذهبی و تغییر الگوی تغذیه اختلاف معنی‌داری وجود ندارد.

جدول (۵): نتایج آزمون t در خصوص اختلاف میانگین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات در خصوص سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان

ردیف	خصوصیات	روستاهای برخوردار		روستاهای نابرخوردار	
		میانگین	SD	میانگین	SD
۱	مادی‌گرایی	۳/۲۲	۰/۸۹	۲/۹۶	۱/۱۹
۲	ثروت‌اندوزی	۳/۲۸	۰/۸۲	۳/۲۶	۰/۸۸
۳	درآمدزایی	۳/۴۸	۰/۶۷	۳/۳۳	۰/۶۹
۴	نفوذ فناوری	۳/۲۹	۰/۸۵	۲/۷۸	۰/۱۱
۵	تغییر پوشاک	۳/۴۵	۰/۸۰	۳/۰۱	۰/۹۳
۶	توسعه‌ی رسانه‌ها	۳/۶۶	۰/۷۴	۳/۵۷	۰/۷۱
۷	تغییرات مذهبی	۳/۷۷	۰/۸۴	۳/۸۱	۰/۶۱

۰/۲۳۱	۳/۶۵	۰/۷۰	۳/۶۰	۰/۹۱	۳/۴۷	تغییر الگوی تغذیه	۸
۱/۰۰۰	۲۲	۰/۸۸	۳/۶۱	۰/۸۳	۳/۸۳	تغییرات رفتاری	۹
۰	۲/						
۱/۰۰۳	۶۳	۰/۷۷	۳/۹۲	۰/۸۸	۳/۹۴	افزایش مهاجرت	۱۰
۰	۳/						

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴.

بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه هرگونه حرکت برای دستیابی به توسعه بدون توجه به فناوری‌های نوین و به‌خصوص فناوری اطلاعات و ارتباطات امری بیهوده و شکست‌خورده محسوب می‌شود. در این میان، به‌علاوه دور ماندن نواحی روستایی کشورمان از روند تحولات اقتصادی و اجتماعی، توسعه و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در این نواحی یک ضرورت به‌شمار می‌رود. از تأثیرات مهم فناوری اطلاعات و ارتباطات روستایی می‌توان به تغییر سبک معاش اقتصادی روستاییان، تغییر سبک زندگی اجتماعی روستاییان، تغییر سبک فرهنگی روستاییان و تغییر سبک به‌کارگیری منابع محیطی روستایی اشاره کرد. و همان‌طور که مطرح شد نوشتار حاضر اثرات فناوری اطلاعات و ارتباطات را درباره‌ی سبک زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان شهرستان مشگین‌شهر را بررسی و تحلیل کرده است. تحلیل‌های آماری نشان داد که بین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از دیدگاه درآمدزایی، مادی‌گرایی، تغییر پوشاک، توسعه‌ی رسانه‌ها، تغییرات رفتاری، نفوذ فناوری، افزایش مهاجرت، اختلاف معنی‌داری در سطح ۱ درصد خطا وجود دارد. همچنین بین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از دیدگاه ثروت‌اندوزی اختلاف معنی‌داری در سطح ۵ درصد خطا وجود دارد. باتوجه به میانگین‌های به‌دست آمده از دو گروه می‌توان اظهار کرد که در تمام موارد ذکرشده سبک زندگی اجتماعی (از نظر شاخص‌های درآمدزایی، مادی‌گرایی، تغییر پوشاک، توسعه‌ی رسانه‌ها، تغییرات رفتاری، افزایش مهاجرت، نفوذ فناوری و ثروت‌اندوزی) روستاییان برخوردار بیشتر از روستاییان نابرخوردار بوده است. این یافته با مطالعات (دایر و هاردیل، ۲۰۱۱؛ راما، ۲۰۰۵ و رامش، ۲۰۱۰) هم‌خوان است؛ ولی بین روستاییان برخوردار و نابرخوردار از دیدگاه تغییرات مذهبی و تغییر الگوی تغذیه اختلاف معنی‌داری وجود ندارد. در پایان باید گفت از آنجایی که افراد روستایی (باتوجه به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات) در معرض تغییر و تحولات قرار گرفته و ارزش‌ها، هنجارها، ذائقه و قریحه‌ی آن‌ها مورد تغییر و تحول قرار می‌گیرد و به‌تبع آن، پتانسیل لازم را به‌دلیل گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات برای پذیرش سبک زندگی جدید دارند بنابراین برنامه‌ریزان

توسعه‌ی روستایی باید بیشتر به تغییرات در حال وقوع و پیامدهای این تغییرات (تا بررسی علل مؤثر) در جامعه‌ی روستایی توجه کنند و در این ارتباط شایسته است که رسانه‌های محلی به زبان محلی برای تعدیل رفتار مصرفی جوامع روستایی شهرستان مشگین‌شهر به افسون‌زدایی شیوه‌های زندگی مصرفی و تجمل‌گرایانه بپردازد و از بزرگ‌نمایی کالاهای مصرفی بپرهیزد و درمقابل بر سبک‌های زندگی آرام و ساده و درعین حال پویا و فعال تأکید بیشتری ورزند. علاوه بر این توصیه می‌شود اقداماتی از طرف متولیان و برنامه‌ریزان توسعه‌ی روستایی در راستای ترویج حس تعلق مکانی جوامع روستایی شهرستان مشگین‌شهر، افزایش باور به ارزشمندی دارایی‌ها و میراث فرهنگی و تولیدی روستاهای محل سکونت، تبلیغ و توسعه‌ی سبک زندگی آرام و ساده و آموزش مردم روستایی این شهرستان نسبت به اهمیت میراث بومی روستاها و سبک زندگی بومی روستایی صورت گیرد.

منابع

- ابادری، یوسف و حسن چاوشیان (۱۳۸۱)، از طبقه‌ی اجتماعی تا سبک زندگی، رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی و هویت اجتماعی، نامه‌ی علوم اجتماعی، دوره‌ی ۱، شماره‌ی ۲۰، صص ۵۲۷-۳.
- ارجمند سیاهپوش، اسحق و معصومه حیدری زرگوش (۱۳۹۱)، تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر سبک زندگی روستایی و عشایری شهرستان گیلان غرب، فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره‌ی چهارم، صص ۱۰۳-۸۹.
- ازکیا، مصطفی و سکینه حسینی رودبارکی (۱۳۸۸)، تغییرات نسلی سبک زندگی در جامعه‌ی روستایی، فصلنامه‌ی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره‌ی ۳۷، صص ۲۶۴-۲۴۱.
- باینگانی، بهمن، ایران‌دوست، سیدفهمیم و سینا احمدی (۱۳۹۲)، سبک زندگی از منظر جامعه‌شناختی: مقدمه‌ای بر شناخت و واکاری مفهوم سبک زندگی، فصلنامه‌ی مطالعات فرهنگی، سال هفتم، شماره‌ی ۷۷، صص ۷۴-۵۶.
- بودریار، ژان (۱۳۸۹)، جامعه‌ی مصرفی، ترجمه‌ی پیروز ایزدی، تهران، نشر ثالث.
- پورجبللی، ربابه، و سرایی، حسن (۱۳۸۶)، بررسی سبک زندگی دو قوم آذری و کرد، مورد مطالعه قوم کرد و آذری، پایان‌نامه‌ی دکترای علوم ارتباطات دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- توسلی، غلامرضا (۱۳۷۳)، نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران، انتشارت سمت.

- حیدری ساریان، وکیل (۱۳۹۴)، نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه اجتماعی مناطق روستایی، مطالعه‌ی موردی: شهرستان مشگین‌شهر، فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی و فرهنگی، دوره‌ی چهارم، شماره‌ی ۲، صص ۱۰۱-۸۵.
- خواجه سروی، غلامرضا و جواد طباحی ممقانی (۱۳۹۲)، جهانی‌شدن و سبک زندگی و تقاضاهای دگرگونی سیاسی، فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی جهانی‌شدن، (۱۰) ۴، صص ۱۶۰-۱۳۱.
- رضوان‌زاده، ناصر (۱۳۸۳)، بررسی تأثیرات ارتباطات در تمایل به تغییر سبک زندگی در جامعه‌ی روستایی، پایان‌نامه‌ی دکترای علوم ارتباطات دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ نوری، مرضیه و غلامعلی منتظر (۱۳۸۸)، «تحلیلی بر ساختارهای انسانی مورد نیاز برای توسعه‌ی فناوری اطلاعات در مناطق روستایی»، فصلنامه‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره‌ی سوم، شماره‌ی ۹، صص ۱۴۴-۱۲۳.
- سعیدی، علی‌اصغر (۱۳۸۲)، جامعه‌ی مصرفی و جوانان، فصلنامه‌ی مطالعات جوانان، دوره‌ی چهارم، شماره‌ی پنجم، صص ۷۴-۶۱.
- سجاسی قیداری، حمدالله، صادقلو، طاهره و علی شهدادی (۱۳۹۴)، اثرات جهانی‌شدن بر تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی، فصلنامه‌ی میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، دوره‌ی هفتم، شماره‌ی ۴، صص ۱۸۸-۱۵۳.
- علیزاده، حمید (۱۳۸۲)، آدلر پیشگام روان‌کاوی جامعه‌نگر، تهران، نشر دانه.
- عنابستانی، علی‌اکبر و سمیه وزیری (۱۳۹۰)، «تحلیل آثار اقتصادی، اجتماعی و کالبدی فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه‌ی نواحی روستایی، مطالعه‌ی موردی: شهرستان گرگان»، فصلنامه‌ی پژوهش‌های روستایی، سال ۲، شماره‌ی ۱، صص ۲۱۳-۱۸۷.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲)، مصرف و سبک زندگی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- فرجی سبکبار، حسنعلی؛ خاکی، افشین و مرتضی نعمتی (۱۳۸۸)، «ارزیابی نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی زنان روستایی، مطالعه‌ی موردی: روستای قرن‌آباد»، فصلنامه‌ی جغرافیا، سال هفتم، شماره‌ی ۱، صص ۹۱-۸۳.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸)، تجدد و تشخص؛ جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ترجمه‌ی ناصر موفقیان، نشر نی.
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۶)، دین و سبک زندگی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۶)، مفهوم سبک زندگی و گستره‌ی آن در علوم اجتماعی، فصلنامه‌ی تحقیقات فرهنگی، سال ۱، شماره‌ی ۱، ۱۲۳-۱۰۱.
- نش، کیت (۱۳۸۷)، جامعه‌شناسی سیاسی معاصر؛ جهانی‌شدن، سیاست و قدرت، ترجمه‌ی محمدتقی دلفروز، نشر کویر.

- نوری، مرضیه؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ طاهرخانی، مهدی و غلامعلی منتظری (۱۳۸۶)، «امکان‌سنجی ایجاد مراکز فناوری اطلاعات در مناطق روستایی ایران»، فصلنامه‌ی روستا و توسعه، جلد ۱۱، شماره‌ی ۳، صص ۳۷-۲.
- ویلن، تورستاین (۱۳۸۶)، نظریه‌ی طبقه‌ی تن‌آسا، ترجمه‌ی فرهنگ ارشاد، تهران، نشر نی.
- هندری، لئوبی (۱۳۸۱)، اوقات و فراغت و سبک‌های زندگی جوانان، ترجمه‌ی مرتضی ملانظر و فرامرز ککولی دزفولی، تهران: انتشارات نسل سوم.
- Adler, A. (1956), *The Individual psychology of Alfred Adler* The individual psychology of Alfred Adler, New York: Basic Books Inc. , New York: Basic Books Inc
- Akrich, M. (1998). *les utilisateurs, acteurs de l'innovation. Education Permanente, (134), p. 79-89.*
- Bardini, T. (1996). *Changement et réseaux sociotechniques: De l'inscription à l'affordance. Réseaux, (76), 126-155.*
- Berelson, B and Steiner, G.A. (1964), *Human behavior human behavior*, Harcourt Brace & World Pub. , Harourt Brace & World Pub.
- Brown, R. (1965), *Psychology & Social structure psychology & social structure*, NewYork:The free press. , NewYork: The free press. California Press.
- Chaney, D. (1993), *Fictions of collective life fictions of collective life;* New York: Routledge. ; NewYork: Routledge .Dictionary.com.
- David,B & Hollows, J (2006), *Historicizing lifestyle* Ash gate: London.
- David,B (2005). *Ordinary lifestyles*, US. McGraw-Hill: New York
- Dwyer, P. & Hardill, I. (2011) 'Promoting social inclusion? The impact of village services on the lives of older people living in rural England.' *Ageing and Society, 31(2): 243-264.*
- Fern, E. F. (2001), *advanced focus group research advanced focus group research*, London: Sage. , London: Sage.
- Giddens, A. (1996), *In Defense of sociology*, Cambridge, New York: Polity Press, Cambridge, New York: Polity Press.
- Glock, C. Y. & Bella, Robert N. (Eds.), (1976), *The religious consciousness The religious consciousness*, , University of Cambridge.
- Kirchberg, V.(2007) "Cultural consumption analysis: beyond structure and agency". *cultural sociology, 1(1), 115-135*
- Leslie, G. R.& Larson, R. F. & Gorman, B. L. (1994), *Introductory sociology introductory sociology*, Oxford Un. Press.

- Mathur, A (2005), ICT and rural markets: Opportunities for growth, the international information & library review, online in: www.elsevier.com.
- Mckee, J, B. (1969), Introduction to sociology introduction to sociology, Holt Rinehart & Winston Inc. , Holt Rinehart & Winston Inc. Msn Encarta Dic., WWW.Msn.com, (2004).
- Millerand, F. (1999). *Usages des NTIC : les approches de la diffusion, de l'innovation et de l'appropriation (2e partie)*, Composite, V. 99, 1. Retrieved from <http://composite.org/index.php/revue/article/view/98/75,consulte> le23/12/2008 .
- Nigg, C.R.; Lippke, S. & Maddock, J.E. (2009). Factorial Invariance of the Theory of Planned Behavior Applied to Physical Activity across Gender, Age, and Ethnic Groups. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 219-225.
- O'Brien, L & Schrag & Mm, (1969), Reading in general sociology reading in general sociology, Houghton, Mifflin Co. , Houghton, Mifflin Co. Oxford Advanced Learner's Dic, 1987.
- Oldman, C., & Smith, A. (2005) 'Social exclusion of older people in deprived urban communities of England.' *European Journal of Ageing*, 2(2): 76-87.
- Parsons, T. (1964), *The Social system. The social system*, New York: A Free Press Paper back & Macmillan. Pub. , New York: A Free Press Paper back & Macmillan. Pub.
- Princeton Un. Dic.
- Rama. Rao. T.P.(2005). ICT and e-Governance for rural development. center for electronic governance. Indian Institute of Rural Management . Ahmedabad. *Poetics*. 3(4). 201-235.
- Ramesh, R. (2010), "Globalization and rural development", New Delhi,
- Roland, B & Anheier M. Juergen S, (2011). «Lifestyles .The sage encyclopedia of global studies: Illinois
- Routledge G & Paul, K (1993), *Sociology in question sociology in question*, Richard Nice (Trans.), London: Sage. , Richard Nice (Trans.), London: Sage.
- Sills, David L. & Merton, R.K (1991), *International encyclopedia of the social Sciences* ,New York, Macmillan.

- Simmel, G. (1990), The Philosophy of money The philosophy of money, Tom Bohomer & Pavid Frisby (Trans.), Second , Tom Bohomer & Pavid Frisby (Trans.), Second enlarged Ed., NewYork: Routledge.
- Stark, R. & Bainbridge, W. S. (1985), the future of religion, University of California Press.
- Uth, T. (1990), "Definitions of life style and its application to travel behavior", <http://www.i4.auc.dk/td/papers96/trog-ad/uth/uth.pdf>.
- Van Houten D.R. Thmpspn, J.D.(1970), The Behavioral sciences the behavioral sciences, Addison-Wesley Pub. , Addison-Wesley Pub.
- Vanfossen, B. (1979), The Structure of social inequality the structure of social inequality, little Brown & Co. , Little Brown & Co.
- Veal A. J (2000). «Leisure and lifestyle bibliography», School of Leisure, Sport & Tourism, University of Technology Sydney: Sydney.
- Vedel, T. (1994). *Sociologie des innovations technologiques et usagers : ntrouction à une sociopolitique des usages in les actes de: Médias et Nouvelles Technologies. Pour une sociopolitique des usages, Sous la direction de VITALIS, André. Rennes: Editions Apogée, 5(7), 13-34.*
- Yi, M.Y.; Jackson, J.D.; Park, J.S. & Probst, J.C. (2006). Understanding Information Technology Acceptance by Individual Professionals: Toward an Integrative View. *Information & Management*, 43, 350-363.
- Thong, J.Y.L.; Hong, S.J. & Tam, K.Y. (2006). The Effects of Post Adoption Beliefs on the Expectation-Confirmation Model for Information Technology Continuance. *Int. J. Human-Computer Studies*, 64, 799-810.
- Yu, C.S. & Tao, Y.H. (2009). Understanding Business-Level Innovation Technology Adoption. *Technovation*, 29, 92-109.

در زبان فارسی

- ابادری، یوسف و حسن چاوشیان (۱۳۸۱)، از طبقه‌ی اجتماعی تا سبک زندگی، رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی و هویت اجتماعی، نامه‌ی علوم اجتماعی، دوره‌ی ۱، شماره‌ی ۲۰، صص ۵۲۷-۳.
- ارجمند سیاهپوش، اسحق و معصومه حیدری زرگوش (۱۳۹۱)، تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر سبک زندگی روستایی و عشایری شهرستان گیلان غرب، سال چهارم، شماره‌ی چهارم، صص ۸۹-۱۰۳.
- ازکیا، مصطفی و سکینه حسینی رودبارکی (۱۳۸۸)، تغییرات نسلی سبک زندگی در جامعه‌ی روستایی، فصلنامه‌ی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره‌ی ۳۷، صص ۲۴۱-۲۶۴.

- باینگانی، بهمن، ایران‌دوست، سیدفهمیم و سینا احمدی (۱۳۹۲)، سبک زندگی از منظر جامعه‌شناختی: مقدمه‌ای بر شناخت و واکاری مفهوم سبک زندگی، فصلنامه‌ی مطالعات فرهنگی، سال هفتم، شماره‌ی ۷۷، صص ۷۴-۵۶.
- بودریار، ژان (۱۳۸۹)، جامعه‌ی مصرفی، ترجمه‌ی پیروز ایزدی، تهران، نشر ثالث.
- پورجلی، ربابه، و سرایی، حسن (۱۳۸۶)، بررسی سبک زندگی دو قوم آذری و کرد، مورد مطالعه قوم کرد و آذری، پایان‌نامه‌ی دکترای علوم ارتباطات دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- توسلی، غلامرضا (۱۳۷۳)، نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران، انتشارت سمت.
- حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۴)، نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه‌ی اجتماعی مناطق روستایی، مطالعه‌ی موردی: شهرستان مشکین‌شهر، فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی و فرهنگی، دوره‌ی چهارم، شماره‌ی ۲، صص ۱۰۱-۸۵.
- خواجه سروی، غلامرضا و جواد طباطبخی ممقانی (۱۳۹۲)، جهانی‌شدن و سبک زندگی و تقاضاهای دگرگونی سیاسی، فصلنامه‌ی مطالعات راهبردی جهانی‌شدن، (۱۰) ۴، صص ۱۶۰-۱۳۱.
- رضوان‌زاده، ناصر (۱۳۸۳)، بررسی تأثیرات ارتباطات در تمایل به تغییر سبک زندگی در جامعه‌ی روستایی، پایان‌نامه‌ی دکترای علوم ارتباطات دانشکده‌ی علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ نوری، مرضیه و غلامعلی منتظر (۱۳۸۸)، «تحلیلی بر ساختارهای انسانی مورد نیاز برای توسعه‌ی فناوری اطلاعات در مناطق روستایی»، فصلنامه‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره‌ی سوم، شماره‌ی ۹، صص ۱۴۴-۱۲۳.
- سعیدی، علی‌اصغر (۱۳۸۲)، جامعه‌ی مصرفی و جوانان، فصلنامه‌ی مطالعات جوانان، دوره‌ی چهارم، شماره‌ی پنجم، صص ۷۴-۶۱.
- سجاسی قیداری، حمدالله، صادق‌قلو، طاهره و علی شهدادی (۱۳۹۴)، اثرات جهانی‌شدن بر تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی، فصلنامه‌ی میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، دوره‌ی هفتم، شماره‌ی ۴، صص ۱۸۸-۱۵۳.
- عزیززاده، حمید (۱۳۸۲)، آدلر پیشگام روان‌کاوی جامعه‌نگر، تهران، نشر دانژه.
- عنابستانی، علی‌اکبر و سمیه وزیری (۱۳۹۰)، «تحلیل آثار اقتصادی، اجتماعی و کالبدی فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه‌ی نواحی روستایی، مطالعه‌ی موردی: شهرستان گرگان»، فصلنامه‌ی پژوهش‌های روستایی، سال ۲، شماره‌ی ۱، صص ۲۱۳-۱۸۷.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲)، مصرف و سبک زندگی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- فرجی سبکیار، حسنعلی؛ خاکی، افشین و مرتضی نعمتی (۱۳۸۸)، «ارزیابی نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات در توانمندسازی زنان روستایی، مطالعه‌ی موردی: روستای قرن‌آباد»، فصلنامه‌ی جغرافیا، سال هفتم، شماره‌ی ۱۱، صص ۹۱-۸۳.

- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۸)، تجدد و تشخص؛ جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ترجمه ناصر موفقیان، نشر نی.
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۶)، دین و سبک زندگی، تهران، دانشگاه امام صادق (ع).
- مهدوی کنی، محمدسعید (۱۳۸۶)، مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال ۱، شماره ۱، صص ۱۲۳-۱۰۱.
- نش، کیت (۱۳۸۷)، جامعه‌شناسی سیاسی معاصر؛ جهانی‌شدن، سیاست و قدرت، ترجمه‌ی محمدتقی دلفروز، نشر کویر.
- نوری، مرضیه؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ طاهرخانی، مهدی و غلامعلی منتظری (۱۳۸۶)، «امکان‌سنجی ایجاد مراکز فناوری اطلاعات در مناطق روستایی ایران»، فصلنامه‌ی روستا و توسعه، جلد ۱۱، شماره‌ی ۳، صص ۳۷-۲.
- وبلن، تورستاین (۱۳۸۶)، نظریه‌ی طبقه‌ی تن‌آسا، ترجمه‌ی فرهنگ ارشاد، تهران، نشر نی.
- هندری، لئوبی (۱۳۸۱)، اوقات و فراغت و سبک‌های زندگی جوانان، ترجمه‌ی مرتضی ملانظر و فرامرز ککولی دزفولی، تهران: انتشارات نسل سوم.
- Abazari, Y and Chavoshian, H (2002), from social class until life style, New approaches on sociological analysis and social identity, Journal of Social Science, 1 (20), 527-3.
- Arjomand Siahpoush, E., and , Heidari Zargoush, M (2012), the effects of collective communication equipment on rural and nomadic life style, Case Study: Gilan Gharb, Journal of Iranian Social Development Studies, 4(4), 89-103.
- Zkia, M and Hosini RodBaraki, S (2009), Generational changes of life style on rural society, Journal of Social Welfare, 3(7), 241-264.
- Baingani, B., Irnadost, S., and Sina Ahmadi (2013), life style from the perspective of sociology, an introduction to reorganization and survey on life style concept, Journal of Cultural Studies, 7 (77), 56-74.
- baudrillard, j (2010), Consumptive society, translated by: Pirouz Ahmadi, Tehran, Publication of Sales, Iran.
- Porjabali, R and Saraei, H (2006), Survey of life style on Azeri and Kurd folk, Case study: Azeri and Kurd folk, Ph.D Thesis of Communication Sciences, Human Science Faculty, Tehran University, Tehran, Iran.
- Tavassoli, Gh (1993), theories of sociology, Tehran, Samt Publication.
- Heidari Sarban, (2015), Role of ICT on social development in the rural areas, Case study, Meshkinshar County, 4(2), 85-101.
- KHajhe Sarvi, Gh and Tabbakhi Mamaghani, J (2013), globalization and life style and demands of political changes, Journal of Globalization Strategic Studies, 4 (10), 131-160.

- Rezvanzadhe, N (2003), Survey of communication effects on tendency of life style changes in the rural society, Ph.D Thesis of Communication Sciences, Human Science Faculty, Tehran University, Tehran, Iran.
- Roknaldin Eftekhari, A., Nouri, M and Montazer, Gh (2008), an analysis on human structures required for information technology development, Journal of Geography and Regional planning, 3 (9), 123-144.
- Saeidi, A (2003), Consumptive society and youth, Sociological Studies of Youth Journal, 4 (4), 153-188.
- Sojasei Gheidari, H., Sadeghlu, T., Shahdadi, A (2015), the effects of globalization on life style changes in the rural areas, Interdisciplinary Studies in the Humanities, 7(4), 153-188.
- Alizadhe, H (2003), Adler a pioneer of looking society depth psychology, Tehran, Dange publication.
- Anabestani, A., Vaziri, S (2011), the social and economical effects analysis of ICT on rural development, Case Study: Gorgan County, Journal of Rural Studies, 2 (1), 187-213.
- Fazeli, M (2003), consumption and life style, Tehran, Publication of Culture and Art and Communication.
- Faraji Sabokbar, H., Khaki, A and Nemati, M (2009), evolution of ICT on rural women empowerment, Case Study: Gharn Abad Village, Journal of Geography, 7 (11), 83-91.
- Giddens, A (2009), Modernity and self-identity, translated by Naser Movafagian, Publication of Nei.
- Mahdavi Kani, M, S (2006), Religion and life style, Tehran, University of Imam Sadiq.
- Mahdavi Kani, M, S (2006), the concept of life style and its range on social sciences, journal of Cultural Researches, 1 (1), 101-123.
- Nesh, K (2010), contemporary political sociology, globalization, policy and power, translated by mohammad delferoz, Publicarion Kavir.
- Nori, M., Roknaldin Eftekhari, A., Taherkhani, M and Montazeri, Gh (2007), Feasibility of IT Centers creation in the rural areas, Journal of Rural and Development, 11 (3) , 2-37.
- Veblen, T (2002), theory of self-affected, translated by Farhang Ershad, Publication of Nei.
- Hendri, I (2002), Leisure and youth life styles, translated by mortaza mollarazar and faramarze kakolo Dezfoli, Tehran, Publication of third Generation.

Extended abstract

1-Introduction:

Information and communication technology (ICT) is now one of the criteria for measuring the economic and industrial development, in a way that it has had significant effects on different aspects of socio-cultural, economic and life style of people and human communities. Lifestyle is the term that is given for a mode of living adopted by an individual, a group, a

Nation or a commonwealth of nations. A lifestyle takes shape within the specific interweaving of economic, political, cultural and religious frameworks, patterns and discourses in the rural areas. Under the conditions of globalization, it is also greatly influenced by ICT. In recent research, the notion of lifestyle is not limited to the synchronic (i.e., space-centered) notion of “way of life,” but it also includes the diachronic (i.e., time-centered) mechanisms of how a “good life” is conceived on the basis of changing convictions, values and imaginations in a given context, and how it is projected as a perspective into the future of humanities settlements both urban and rural. The findings showed that there was a significant positive relationship between using of ICT services and economical and social life style changing of rural peoples. In addition, awareness of rural peoples with life style changes in reason of its effects on luxury in life affair, using of computer, attendance to repeated goods, wealth collecting and ...is the most important discoin making tools that to regarded by managers and respondents in the rural development.

2- Methology:

This study is descriptive - analytical in terms of research methods, practical in terms of nature and is a library and field kind of research in terms of the type of data collection. The tool used in measuring the questionnaire was made by the researcher. Statistical society of research included all of rural that have had ICT office. In addition for determining sample size the rural peoples of settled in the rural areas of Meshkinshar county was used Cochran formula. Finally, the sample size of rural peoples 377 was determined. Sample size was determined based on the Cochran's formula and the required data were collected through questionnaires. Content validity of the questionnaire was confirmed by professors and experts and its

reliability was determined based on Cronbach's alpha (0.76-0.82). For data analysis, SPSS software was used.

3 – Discussion:

This paper aims to explain the effects of information and communication technology on social and economical life style in the rural Areas of the Meshkinshar County. a lifestyle has the double function of distinguishing and unifying groups and individuals within a given society in especially in the rural areas, as well as creating symbolic (cultural, social and economical) centers and peripheries. In total, the spread and development of informational and communication technology have influenced the economical and social life style of rural peoples.

4– Conclusion:

The results of research showed that there was a statistically significant positive relationship between all variables of research (except of religion changes and nutrition pattern) and using of ICT services. Finally, based on the results analysis, some applied recommendations have been provided.

5- Keywords:

Information and communication Technology, Social and Economical Life Style, Rural Life Style, Meshkinshar County.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی